

1

Віру будить настирлива вібрація смартфона, що, мов великий жук, гуде на журнальному столику біля ліжка, ледь-ледь освітлюючи нічну кімнату бірюзовим екраном. Підводиться, тре очі й невдоволено питає: «Господи, це ще хто? Котра зараз година?» Просить чоловіка вимкнути звук або винести телефон кудись у коридор. Макс тягнеться до столика, сонними очима вдивляється в екран, бере слухавку й сухо каже, що передзвонить. Віра чує шурхіт і незнайомий грубий голос. Макс кілька секунд терпляче слухає, а тоді тицяє на червону кнопку на екрані.

Мобільний знову озивається, але Макс вимикає звук. Обіймає дружину, позіхає: «Нічого серйозного, давній знайомий, спи». Цілує Віру в шию, вона невдоволено бурмоче, що треба бути повним ідіотом, щоби дзвонити отак серед ночі, відвертається і вкривається ковдрою. Макс просить не стягувати з нього ковдру, бо знову буде мерзнути, хоче загорнутися в неї, але Віра пручається, тримаючи за свій край. «Ми зараз поб'ємося через цю кляту ковдру», — сміється до себе він.

— Давно в тебе таких дивних знайомих не було.

— Цей — особливий: він із Будича.

— Друг з універсу?

— Ага, приятель зі студентських часів. Та один алкаш...

— Я так і подумала, що якийсь відморозок. Давай спати, бо встану пожмакана, голова болітиме. Розкажеш про нього завтра, — лагідніше шепоче Віра.

«Можливо, розкажу», — думає Макс. Тулиться до теплої від сну Віри, занурюється обличчям у її волосся, ще раз цілує. Вона шепоче, що дуже втомлена і хоче спати, просить не ображатися. Макс не може стулити повіки. Йде на кухню, випиває склянку води, вмикає ноутбук, заходить на кілька сайтів, читає випадкові новини, бездумно скролить стрічку фейсбука. Фотографії приятельок із фітнес-клубів, дурацькі картинки-демотиватори, трохи істеричні пости про політичну корупцію знайомих журналістів — нічого цікавого. Потім переглядає кілька своїх незавершених текстів для сайту, очі злипаються, відчуває втому.

Повертається до Віри, спросоння вона бурчить, що він надто шумно вовтузиться і міг би притримати двері, а завтра такий важкий робочий день, локдаун закінчився, всі рвуться на роботу, такий ідіотський день — конференція, ці безкінечні консультації, що навіть не знаю, як його переживу, напевно, й на обід не вискочу. Макс заспокоює, що буде тихим, і вмощується поруч. Ніяк не може заснути. Спирається на лікоть, уважно розглядає обличчя дружини. Обережно витягує над нею ліву руку і двома пальцями злегка стуляє їй ніздрі, через кілька секунд відпускає, стуляє знову й відпускає. Вона хропе й далі.

Сон ніяк не приходить, і Макс уже не знає, куди подітися від думок, бо голова — не телевізор: для неї нема

пульта з кнопкою вимкнення. Це найгірше, що може бути вночі, — ні сну, ні можливості працювати. В такі миті Макс любить згадувати минуле, бо ніч — підходящий час для цього: повільно, поступово, крок за кроком щоразу віднаходити невідомі предмети давнини, ніби робити археологічні розкопки.

«Це безнадійно», — шепоче, відкинувшись на спину. Найгірше під час безсоння — коли поруч хропуть. Це заважає думати і згадувати. «Треба буде купити каремат і спальник, щоб лягати спати на кухні», — зітхає Макс.

Таких дзвінків не було давно. Привиди з минулого нагадують про себе хвилями: то їх тривалий час нема, то знову з'являються. Вони приходять несподівано, коли на них не чекаєш. Приходять невідомо за ким, бо той, по кого вони приходять, залишився десь у химерному й давно минулому часі, в павутинні липких і нечітких, випадкових і нелогічних спогадів.

Макс думає про Веніаміна Раткевича: востаннє той дзвонив кілька років тому. Здається, це було на світанку і він був п'яним. Макс згадує їхню розмову, що вже зараз, в іншому часі й просторі, видається безглуздою й нереальною, ніби це відбувалося не з ним. Веня важко хрипів, що вмирає, що його задовбали такі мудаки, Максє, як ти: задроти-розумники, які вилізли невідомо звідки й дуже високо несуться, сука-блядь-падло-гандон («і де він цього нахапався?»), я нічого не забув і все пам'ятаю, яким ти був дешевим мудаком, сука-блядь-падло-гандон. Привиди навіть через стільки років мають до тебе претензії, вперто накопичують свою пеню, щоби потім усе вивалити разом. Привиди істе-

рично волають: «Я нічого не забув!» Їхні пики озлоблені, а очі поблискують гнівом, вони тягнуться худющими руками, щоб ухопити тебе за горло.

Макс уже звик до потоків подібних одкровень колишнього студентського приятеля й лише заспокоював його та іронізував, що через кілька годин настане ранок, сонечко зійде, відчиняться перші наливайки, купиш «мерзавчика», похмелишся з місцевими друзями-алконавтами — й життя знову матиме сенс, а коли захочеться ще, то настріляєте грошенят у жалісливих перехожих — може, вистачить на другу пляшечку. В такі миті з телефона, як завжди, лилися дикі обурені крики, зойки, погрози, незрозумілий гуркіт і злобне шипіння — «сука-блядь-падло-гандон»... Макс згадує, як Веня тоді добряче так розійшовся, обкладаючи його триповерховими матами, важко бухикаючи, як туберкульозник, а потім знову дорікав за минуле. Привиди живуть тільки минулим і приходять тоді, коли минуле забувається. Це так завжди: тільки-но минуле розвіється, ніби застоєне повітря, як цей незайманий вакуум знову хоче заповнити собою давній сморід.

Коли він встиг остаточно поїхати дахом?

...сука-блядь-падло-гандон.

...сука-блядь-падло-гандон.

Макс згадує Будич, де навчався в універі, згадує цей тихий обласний центр між Хмельниччиною та Вінниччиною. Там жила рідна тітка, сестра його матері, яка запропонувала племіннику на час навчання пожити у квартирі її доньки Насті, бо та виїхала до Німеччини. Макс пригадує навчальні корпуси, аудиторії, коридор факультету, читальний зал, згадує вулиці, провулки, сквери, якими часто блукав, згадує стару бетонну, трохи пошарпану набережну над Південним

Бугом, пивницю на баржі, куди студенти любили заходити на пиво, згадує друзів і викладачів, розмови та зустрічі з цікавими людьми, з якими його звело життя. Відтворює в пам'яті обриси міста — завжди спокійного, але ніби впевненого в собі. Часом йому здається, що це не було помилкою — навчатися саме в Будичі, а не десь інде. Місто не таке претензійне, як інші міста, і, попри занедбаність, має свій шарм, свою родзинку і привабливість, яку, щоправда, місцеві мешканці не завжди усвідомлюють.

Спогади хаотичні, нетривкі, випадкові. Макс прагне детально відтворити в пам'яті ту чи іншу сцену, але події минулого — це всього лише скупі фрагменти, вони ніколи не крутяться перед очима, як хроніка чи кіноплівка. Йому здається, ніби це було не з ним, не в його житті. Веселий був час: безгрошів'я, що не помічалось й було таким самим природним, як повітря, неприборканий ентузіазм, який усіх навколо наелектризував, змушував кров жваво рухатися венами, перші спонтанні та емоційно виснажливі любові, від яких зносило дах, які поглинали дні та ночі. Якими смішними були ті давні балачки й дискусії — про книжки, кіно, філософів, наукові методології, музику та моду.

Макс кисло посміхається: з'явився несподіваний привид і нагадав про чимало приємних років. Хоч якась користь від привидів. Мабуть, там усе змінилося. Захотілося приїхати в Будич, де не був уже сто років, погуляти на самоті його вуличками, сквериками, прийти до університету й посидіти на одній із лавочок. Чому люди приречені на пам'ять? Чому іноді пам'ять може бути такою солодкою, мов мед, і притягувати до минулого, особливо якщо воно було приємним і окрилювало? Раніше намагався не думати про Будич, кілька разів

проігнорував зустріч випускників, які збиралися через п'ять і десять років після універу. Уявляє своїх однокурсників — підтоптаних, затурканих роботами та сімейними клопотами, уявляє їхні балачки — і йому відпадає бажання туди їхати. Макс думає, що, напевно, став таким самим затурканим і не бачить цього за собою.

Він повністю втратив зв'язок зі студентським минулим. Єдиним, хто нагадував про себе з того періоду, був Веніамін. Якби Веня мав трохи більше сили волі, вибрався із зачарованого кола, перебрався до Києва, то міг би зараз непогано себе чухати — став би журналістом чи пішов працювати кудись у піар, пописував би й далі свої книжки. «Якби» — це слово втрачених можливостей, тільки й годиться, щоб його вживали до повних лузерів та ідіотів.